տամոքս հիւանդին պահանջէ, կամ զայն ինչ ուտել, զոր ախորժակ նորա առիպէ, կամ որ դեռ չէ մարսեալ զառաջին ճաշն։

Ի վերջոյ, պարտ և արժան համարիմ ծանուցանել և զայս մի ինչ. զի եթէ 'ի ջերմախտութեան և եթէ յայլ հիւանդութեան, մի՛ ոք իշխեսցէ առնուլ 'ի համբաւեալ դեղոց անտի, զորս ոմանք 'ի սուտանուն բըժշկաց 'ի յօգուտ անձանց հնարեալ են վասն հարիւրաւոր տեսակ հիւանդութեանց և տարածեալ յամենայն տեղիս, որք են դեղահատք, փոշի, ոգի, օշարակ, ջուր, օծանելիք և այլն։ Զի որպէս ծանուցաք 'ի վեր անդր, չիք հիւանդութիւն որ չունիցի զիւր յատկացեալ պատճառ, և ոչ պատճառ իւիք հիւանդութեան՝ որ չունիցի զիւր նշանսն. և ամենայն հմուտ բժիշկ նախ ցանկայ իմանալ զպատճառ հիւանդութեան և զնորա զերևելի նշանսն, և ապա յարմարէ զդեղ։ Այլ այսպիսի դեղք մարթին 'ի միոյ պատճառէ գոյացեալ հիւանդութեան օգնել, այլ 'ի միւս պատճառէ յառաջ եկեալ մի և նոյն տեսակ հիւանդութեան՝ ոչ. վասն որոյ բազումք, որք անմտութեամբ հետևեալ են այսպիսի դեղոց, ոչ միայն չահեալ են և ոչինչ, այլ և կորուսեալ են զկեանս պէսպէս չարաչար ախտիւք որպէս 'ի ժամանակս մեր պատահեցաւ իսկ. զի քանիք ոմանք 'ի մեծամեծաց յաճախեալ 'ի այնպիսի դեղորայս՝ կորուսին զկեանս ջրգողութեամբ, ծիւրական և կաթուածական ախտիւ։

Միմիայն արդիւնաւոր և կարի օգտաւէտ դեղ ջերմախտութեան, զոր գտեալ են բժիշկք և առհասարակ 'ի կիր առնուն 'ի նոյն հիւանդութե, և քաղեն իսկ օգուտ մեծ, է քինաքինայն (քինաքինա) զոր տան ամենայն տեսակ ջերմախտութեան, եթէ փոշին և եթէ դեղահատն այնորիկ. զայս դեղ դիշեր և ցերեկ կարգաւ յերկուս կամ յերիս ժամս անգամ մի տան հիւանդին 'ի միոյ մինչև ցերիս գրէնս առանգամն, ըստ հասակի և ըստ կազմուածոյ հիւանդին։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հռոմայէն եկած հետևեալ նամակը ընթերցողաց ուշադրութեան կը ներկայացընեմք։

. . . . . Այս, որ գրեթէ մեր աչքի նկատմամբ Տրովադա մը դարձած էր՝ մանաւանդ այս մօտ տարիներս, և զանազան բանակռուութեանց ու աղէտից պատկեր եղած, այժմ ազգի և վիճակայնոց համահաւան քուէարկութեամբ վերջապէս լուծուեցաւ իւր մահաբեր կապանքներէն, և Աստուած բարձրացուց զանի իւր սոյնութենէն, և յիշեալ սուրբ Աթոռը ունեցաւ վերջապէս իւր արժանաւոր գահակալը Տ. Տ. Մկրտիչ Ա. Վեհափառ Կաթողիկոսը. սակայն հարկ է արդեօք միայն կաթողիկոս մը ունենալով բաւականանալ, ոչ, ոչ. հարկ է արդեօք միայն Վանք ունիմք Մայ մէջ ընելով գոհ ըլլալ, դարձեալ ոչ։

Եգիպտոսի բուրգերն ինչ անուն և փառք որ կրնան բերել հին Եգիպտացւոց, անշուշտ նոյն օգուտը պիտի բերէ յիշեալ փառաւորիկ Աթոռն մեր Ազգին և Կիլիկիոյ։ Մեկը եթէ կարծէ Ազգին շահը լոկ քարի փայտի և նիւթի մէջ գտնել, կը սխալի. սակ Աթոռը այն օգուտը չի կրնար բերել զոր Ազգը կը յուսայ։

digitised by A.R.A.R.@

Մենք, որ Հռոմայի հարիւրաւոր ուխտաւորաց հետ եւ անձնանուէր ընկերութեան անդամներէն շատերը ականատես եղանք նոյն վանքին, չեմք կարող առանց արտասուաց նկարագրել. մէկը՝ պարտի ականատես ըլլալ՝ որպէս զի քաջ վերահասու ըլլայ վանքին նիւթական և բարոյական թշուառութեանց։

Թողումք Գրիգոր Ի. Վ. կայսերի օրէն 'ի վեր Սիկիլիոյ կրած անտանելի թշուառութիւնը, որ օտար ձեռքերէ նիւթեցաւ, և եթէ պահ մի այս մօտերս տասնամեայ շրջանին վրայ ակնարկ մի ձգեմք, այն ատեն ստուգիւ կը տեսնեմք, որ Աթոռի ողորմելի վիճակին սկզբնաւորիթը Ազգի մէջ եղող մերձաւոր ձեռքերն եղած են, որով այսօր Աթոռին միայն ստուերը մնացած է։ Քանզի նոյն իսկ Սսեցիք և համանուն վանքի միաբանութիւնը ըսվանքն իբրեւ զմի գոմ ոչխարաց նկատած են, և այն ոչ որպէս պարտն է։ Միթէ անձնական շահն անգամ չէ՞ր պահանջեր, որ գէթ Սսոյ համար Սըսոյ վանքը պահէին. պահած են այո՛, ինչպէս սովեալ կենդանին կը պահէ հօտ մը իւր քաղցը յագեցնելու։

Այս օրուան օրս վանքը ճիշդ Անփօխան մենարան մը դարձած է իւր դրիւք. բայց երանի՜ թէ գէթ արժանաւոր մենակեացներ ունենար։ Ինչո՞ւ արդեօք Սսեցին պահ մը իրար անցաւ, վասն զի քաջ նկատեց որ իւր դերը չը պիտի կրնայ կատարել, դերասաններն ոգի 'ի բուին իւր օրհասական երեւեցան և այն օտար որսորդաց թելադրութեամբ չը խելամտեցին թէ օտարն միշտ է օտար։

Արդարեւ յիշեալ վանքի ահեղ տեսքը մինչեւ այս վիճակին հասնելուն հանդերձ, դարձեալ իւր խորհրդաւոր սրբութեամբն ու վսեմի հսկայաձեւութեամբ զարմանք միանգամայն և արտմութիւն կ'ազդէ տեսնողներուն. այո՛, տեսնել պէտք է Սիկիլիոյ մէջ մեր Նախահարց ձեռագործները թէ և կիսաւերծան, և ապա ողբալ զանիկա և իբրեւ երկրորդական Հայրենիք նըկատել....։

Երգ՝ Սրբալոյս միւռոնի հանդէսը պատուելու փութացող ուխտաւորք յամենայն կուսէ եկած էին, այսինքն Տիգրանակերտէն, Մելիտինէէն, Քարբերթէն, Եդեսիայէն, Կեսարիայէն, Յունիոյ, 'ի Հաճնոյ, Գերմանիկէն, Այնթէպէն, Ատանայէն և յայլոց զանազան տեղեաց, և այսպէս Սուրբ Միւռոնի օրհնութիւնը հինգ հազարէն աւելի ուխտաւորաց ներկայութեան կատարեցաւ 'ի Մայիս ինը առանց ձիկ մը հանելու, խաղաղ և վայելուչ կերպիւ։ Կային ուխտաւորաց մէջ նաեւ շատ քահանայք, վարդապետք և մի քանի Եպիսկոպոսք։ Դարպասական ողորմութիւնը հազիւ վաթսուն հազարի հասաւ, քանզի Սըսոյ վանքը հիւր պատսպարելու համար հազիւ երեսնի չափ սենեակ ունի, իսկ մնացեալ երեսունէն աւելին բոլորն ալ խարխուլ և փլած են. ուստի ժողովուրդն ստիպուեցաւ վրաններու մէջ և Սսեցւոց տուները նստիլ, ահա այս պատճառաւ ամենք իրենց ողորմութիւնը տալու զանց ըրին։ Ուխտաւորք ընդհանրապէս երկու բանէ փոքր մի նեղուեցան, մէկը սենեակներու, իսկ միւսը ջուրի համար, ինչու որ ջուրը հինգ կամ տասն րոպէի չափ հեռի է վանքէն։ Վանքը օրինաւոր հացատուն, հիւրընկալ և այլն և այլն չկայ, բայց ասկէ վերջը ըլլալու յոյս կայ։ Չունի նաեւ արդիս միաբանութիւն. օրինաւոր մարդու խիստ կարօտ, կարօտ նաեւ դրամոյ. այս երկու նիւթական ու բարոյական կարօտութեանց պակա-

digitised by A.R.A.R.@

տութիւնը խոչընդոտն է ամեն բանի, վասն որոյ Վեհափառ Ս. Կաթողիկոսի ուշը գրաւող առ այժմ այս երկու կէտերն են, այսինքն օրինաւոր և բանիբուն միաբանութիւն և դրամ, որք ըստ ամենայնի նախնական և ամենակարեւորներն են, առանց որոց բարեկարգութիւն անհնարին է: Ըստ այս մասին Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնը խորհելու եւ Վեհափառ Կաթողիկոսին աջակցելու կարի պարտաւոր է, վասն զի եթէ գործը միայն Ս. Կաթողիկոսին թողու, և սա եւս իւր յոյսը վիճակայնոց, մեծապէս կը սխալին թէ Ազգ. Վարչութիւնը և թէ Ս. Կաթողիկոսը: Ս. Աթոռոյն վերանորոգման համար սատարը ոչ թէ Կիլիկիոյ վիճակային սահմանաց մէջ, այլ սահմանէն դուրս բնտռել հարկ է անշուշտ՝ եթէ Ազգը Սոյ վանուց վերանորոգութեան փափաքող է, ապա թէ ոչ՝ 'ի զուր է ամեն ջանք: Եթէ միայն Տաճկաստանի Հայք անձնիւր մարդ մէկմէկ դահեկան վճարէ, յայտնի է որ Ս. Երուսաղէմ թէ պարտքէ կ'ազատի և թէ դարպասական ողորմութիւն պահանջելէ, նոյնպէս և Սոյ վանուց համար մտածել հարկ է, քանզի եթէ այսպիսի մի ընդհանրական նուէր անկորուստ եւ անցրիւ . . . . . հաւաքել հնար լինի, երկու վանքերն ալ խապառ կ'ազատին Ուխտաւորի ձեռքը նայելէ, ինչպէս էին հին ատեններ մեր վանքերուն շատերը: Իսկ Սսեցւոց մասին եթէ կ'ուզէ մէկը գաղափար մի ունենալ, եթէ Երուսաղէմ գնացած է, թող Բեթղեհէմի հայերն 'ի միտ ածէ, թէ և անոնք շատեր հայերէն գիտնալէ զատ մէկ երկու լեզու եւս կը խօսին, իսկ Սսեցիք մայրենի լեզունին անգամ չգիտեն, և քաղաքավարութեան նկատմամբ Սսեցիք Բեթղեհէմցւոց քով նշանակութիւն չունին. նստած տուներնին յոծ, ամեն և անկանոն, ընդ ամենը 1200 տունի չափ, մանաւանդ փողոցներ ուղղութիւնը և ժահահոտութիւնը կարի չափազանց է:

Բաց 'ի վանքէն Սոյ մէջ կայ երկու Եկեղեցի եւս, որոց մին փլած է, ... Ահա այս ամեն ուրախական և տրտմական տեսարաններով լի տեսարանը նկատելէ զկնի ներհակ զգացումներով վարակուած դարձայ իմ պաշտօնատեղիս Ադանայ . . . .

1872 Մայ. 18 * * *

Ադանայ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ

Ամսոյ 13ին Օգոստափառ Սուլթանին Գահակալութեան տարեդարձը կատարուեցաւ շքեղ հանդիսիւ, ուր բաց 'ի սովորական լուսավառութենէն կատարուեցաւ նաեւ զինուորական կրթութիւն և հրախաղութիւններ, որուն հանդիսատես գտնուեցան Կառավարչի հրաւիրմամբ տեղւոյս Ս. Պատրիարքունք, Հիւպատոսք և ուրիշ նշանաւոր անձինք:

— Ս. Երուսաղէմ, որ մինչ ցարդ Դամասկոսի Կուսակալութեան կը պատկանէր, այժմ առանձին Կուսակալութեան փոխուեցաւ, որուն Կուսակալ որոշուած է Վ. Աքրիֆ փաշան, որուն մօտ օրերս կը սպասուի:

— Քաղաքիս մէջ մի հարուստ Հրէի դրամոց և այլ թանկագին գոհարեղէնաց արկղը գողցուեցաւ, բայց զկնի

digitised by A.R.A.R.@